

Med anledning av denna upptäckt skrev Floderus till Otto von Friesen, som besvarade skrivelsen den 5/9 1928: »Förbindligaste tack för vänliga meddelandet om runinskriften, som Ni upptäckt på gravfältet vid S. Lunger i Götlunda. Onekligen verkar **suin rutle** skäligen modernt, och man skulle kunna gissa att det är en *Röttle-bo Sven* som på detta sätt förevigat sitt namn. Röttle är en by och hamnplats vid Vättern och Grenna i n. Småland. Men naturligtvis är det betydelsefullt att inskriften på stället ser vederhäftig ut. För bedömande av dess ålder vore det av intresse att veta om **r-runan** är slutet eller öppen»

Den flata lilla stenen ligger i markytan 1,10 m ÖSÖ om runstenen, alldeles i södra kanten av skeppssättningen. Den uppåt vända sidan, alltså ristningsytan, mäter 85 × 65 cm. Inskriften **suin rulle** (ej **rutle**) utgör namnen på två skolpojkar, Sven och Rudolf (»Rulle»), som, efter vad jag tog reda på vid runinskriftsinventeringen (1950), hade roat sig med att — för nu drygt 50 år sedan — rista sina namn på den flata stenen. Platsen med sina många fornminnen och runstenen föreföll dem lämplig. Att varken Hofberg, Brate eller Lindqvist observerade denna »runristning» är sålunda ej ägnat att förvåna. Den hade vid deras besök på platsen ännu ej ristats.

32. Urvalla, Runeberg, Götlunda sn.

Pl. 18, 19.

Litteratur: L 1024. J. Bureus, F a 6, s. 247, F a 5, s. 222, F a 1, s. 110; Ransakningarna 1667–1683 (tryckt i Ransakningar efter antikviteter bd 2, 1969, s. 169 och 177); J. Peringskiöld, Monumenta 6; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 375; F. Burman, Triga supplementorum ad Runographiam Svio-Gothicam (i: Nova Acta Soc. Scient. Ups., 5, 1792), s. 312; G. Söderlund, Underrättelse om Vägar och Broar inom Göthlunda Soehn i Neriket (i: J. Elers, Historia om Vägarne i Sverige, Tom 4, hs S 13, UUB); G. Kjellin, Wnderrättelse om Allmenne Vägar, m:m: inom Glanshamars Pastorat i Neriket och Örebro Län (i: Elers, S 13, UUB); Kyrkoinventarium 1830 (ATA); C. F. Bergstedt, Reseberättelse 1844, s. 32 (ATA); W. Tham, Beskrifning öfver Sveriges rike I: 1, Örebro län (1849), s. 88; N. G. Djurklou, Diverse annotationer rörande Nerike, 1849 (hs i Örebro läns museum; tryckt i Festskrift till 75-årsminnet av stiftandet av Föreningen för Nerikes folkspråk och fornminnen, 1931, s. 44); Föreningens för Nerikes folkspråk och fornminnen verksamhet under år 1861 (1863), s. 6 f., Föreningens verksamhet åren 1862 och 1863, s. 17 (ATA; tryckt i ATS 1, 1864, s. 211); R. Dybeck, Reseberättelse 1861, s. 32, 1862, s. 23, 1868, s. 30 (ATA), Runa fol. (1873), s. 91; G. Stephens, ONRM 1 (1866–67), s. XLIV, 2 (1867–68), s. 818; H. Hofberg, Nerikes Fornlemningar 1, 1868, s. 129 f. (ATA; tryckt under rubriken »Beskrifning öfver Örebro stad och land» i Meddelanden från Örebro läns museum 10, 1930, s. 25 f.), Nerikes gamla minnen (1868), s. 79 f., Nerikes fasta fornlemningar (1871), s. 18; Örebro läns kalender 1880, s. 205; E. Brate, Anteckningar 1901 (ATA); S. Lindqvist, Den helige Eskils biskopsdöme (1915), s. 87 f., Yngre vikingastilar (i: Nordisk kultur 27, 1931), s. 174; E. Floderus, Skrivelse till Riksantikvarien den 11/8 1928 (ATA); J. Wikberg, Götlunda (1950), s. 22, Axplock ur Götlunda sockens historia (i: Läns-Posten den 15/8 1961), Glanshammars härad (1967), s. 171; S. B. F. Jansson, Runinskrifterna i Närke (i: Från bergslag och bondebygd 1952), s. 10 f.; Kristján Eldjárn, Kuml og haugfé (1956), s. 418 f.

Äldre avbildningar: J. G. Hallman, teckning (ATA), renritning i Peringskiölds Monumenta; Carl Säve, bläckteckning

Fig. 77. Nä 32. Götlunda sn, Urvalla. Efter teckning av J. G. Hallman i Peringskiölds Monumenta. Jfr fig. 70.

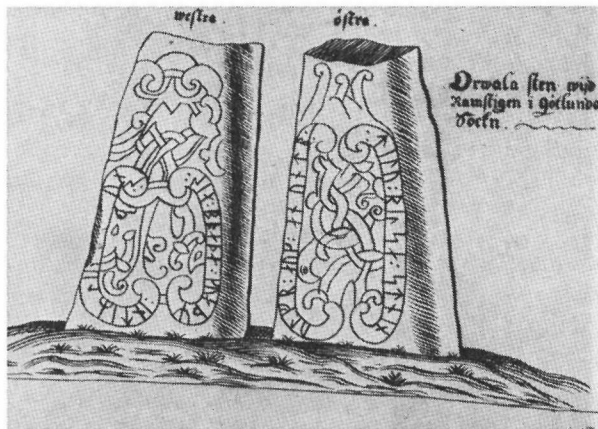

Fig. 78. Nä 32. Götlunda sn, Urvalla. Efter O. Celsius, Svenska Runstenar (F m 60).

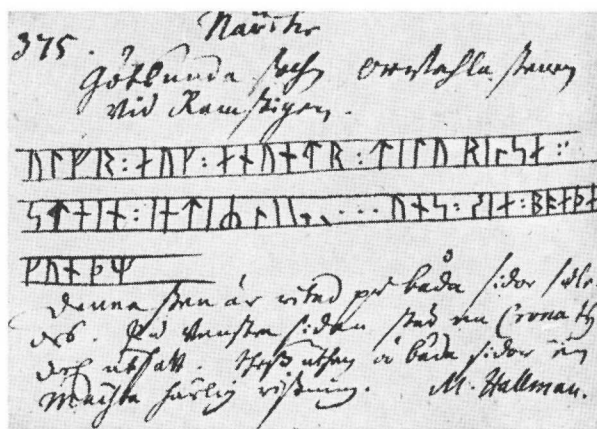
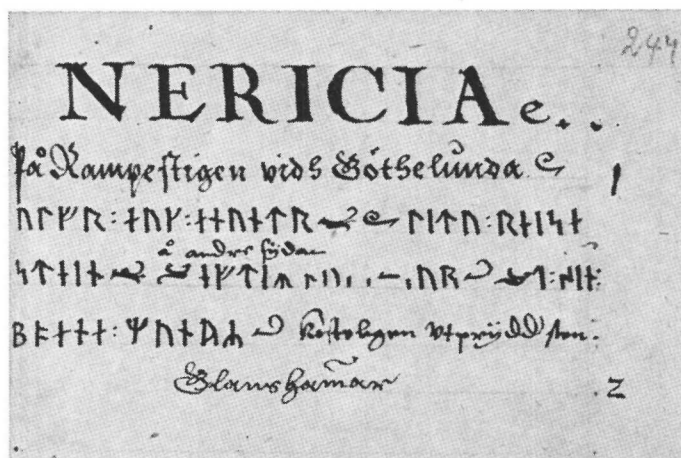

Fig. 79. Nä 32. Götlunda sn. Urvalla. Efter J. Bureus. F a 6.

1861 (ATA); O. G. Blomberg, teckning 1861 (också i: Föreningens för Nerikes Folkspråk och Fornminnen verksamhet under åren 1862 och 1863, ATA); Dybeck, blyertsteckning 1862 (ATA; återgiven i Runa fol., 1873, pl. 20); Hofberg, teckning (i: Nerikes Fornlemningar 1, 1868; återgiven i Nerikes gamla minnen, s. 80); Brate, foto 1901 (ATA; återgivet i F. Henry, The effects of the viking invasions on Irish art: Proceedings of the International Congress of Celtic Studies 1959, 1962, pl. V); Lindqvist, foto 1908 (i: Den helige Eskils biskopsdöme, 1915, i Svenska Turistföreningens Årsskrift 1930, s. 69 och i Nordisk kultur 27).

Stenen står vid Urvalla, i lägenheten Runebergs trädgård, 30 m N om gamla landsvägen Arboga-Örebro, den s. k. »Ramstigen», 3 m V om vägen till Urvalla. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Örebro» och på Ekonomiska kartbladet »Götlunda» (1958).

Urvallastenen finns upptagen i Johannes Bureus' kladdbok F a 6. Nä 32 är för övrigt den enda av Närke runinskrifter som ingår där. Platsen anges vara »På Rampestigen vidh Göthelunda» och om stenen anmärkes, att den är en »kosteligen vtptrydd sten»; se fig. 79. I »Sveorvm Rvnæ» (F a 5) anges platsen på samma kortfattade sätt: »i Giötelunda På Rampestigen». Se fig. 68. I *Ransakningarna* (16/6 1667) meddelar kyrkoherden Samuel Hallman om Urvallastenen, att den står »Norr om kyrckian på een skogh Rampstijgen benembdh, och hålles före at skogen Ramstijgen, skulle af Runesteenen, lijka som Runestijgen kallat warda, och på begges desse steenar [= Nä 31, 32] finnes Runeskrifter och Bookstäfwer.» I en år 1683 av Erich E. Lagerqvist insänd »rannsaking» omtalas en »Runstehn i Giöthlunda på Ramstijgen widh vägen, som löper åth Arboga.» (Om utförligare citat ur *Ransakningarna* se Nä 31, ovan s. 94 f.)

Olof Celsius (F m 60: 2 efter »M. Hallman»¹): »Götlunda sochn Orwahla stenen wid Ramstigen.» — F. Burman (1792): »Paroecia Götclunda, in via Rampestigen appellata.»

Gustaf Söderlund, som var »nådårs Predikant» i Götlunda, skriver år 1794 i »Underrättelse om Vägar och Broar inom Göthlunda Sochn» i samband med sin redogörelse för Ramstigen: »Denna wäg har inga utmärkta miltal; dock är han indelt til allmen lagning och gräfning och nu i ganska godt stånd. Då man kommer på denna wäg midt för Göthlunda Kyrka så löper twärt öfwer honom en wäg ifrån nämnda Kyrka til Urvalla och flere byar och wid denna Korswäg ses i norr en Runsten, hwars Runor äro nästan oläslige; dock tyckas de wara desse, hwilket äfwen en gammal Kyrkobok bestyrker **ukfr : auk : anunt : litu : raisa : stain :.**»

Hovpredikanten Gustaf Kjellin, som år 1782 hade tillträtt kyrkoherdetjänsten i Glanshammar och Rinkaby, åsyftar möjligen Nä 32 i sin »Underrättelse» om de allmänna vägarna inom Glanshammars härad: »Hwadän Ramstigen fådt sitt namn, känner man icke; och föga troligt är att det kan wara komit ifrån Hedna Kåningen Ramunder, som egenteligen haft sitt tillhåll i Götha-rike ... Runstenar finnas 2no; En wid Stora Landsvägen gent emot Nasta By, nog ansenlig: men aldeles oläselig [Nä 34], samt en på Kofsta Bys ägor, icke långt ifrån Ramstigen, liten och äfwen oläselig.» Den »Kofsta By» som Kjellin här nämner torde dock vara Käffsta i Glanshammars sn.

¹ Om Hallman se ovan s. 40, not 1.

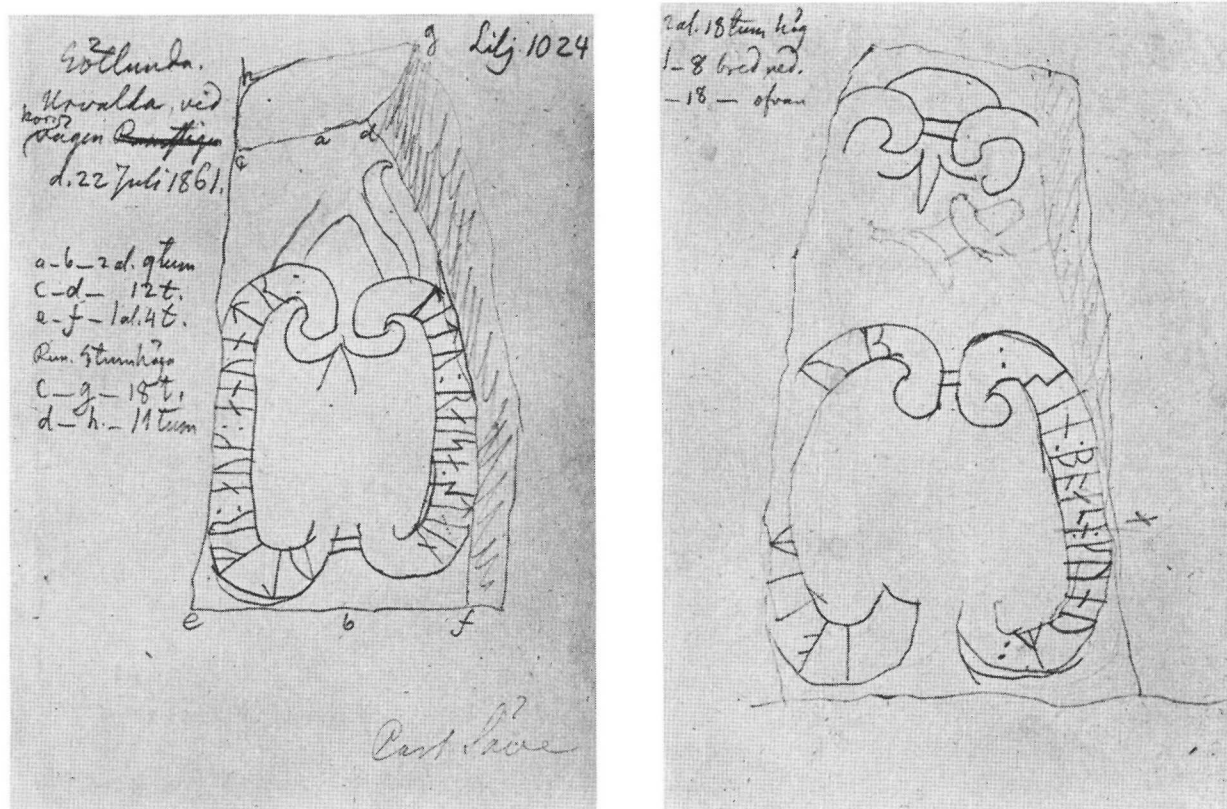

Fig. 80a och 80b. Nä 32. Götlunda sn, Urvalla. Efter teckning av C. Säve 1861.

Inventarieprotokollet för Götlunda kyrka av den 27/9 1830 (ATA) innehåller följande uppgifter om Urvallasten: »Bredevid vägen ifrån kyrkan till Urvalla by, där densamma korsar vägen Ramstigen är en Runsten, ristad på båda sidor, 2 alnar hög, 1 aln bred i jorden samt $\frac{1}{2}$ aln i spetsens snedd. Runorne äfvensom figurerna äro af ålder förslitne och af åverkan så orudige, att ingen reda deraf kan tagas. En sägen är att någon namkunnig person där skolat vara begravven, hvilket lämnas i sitt värde. Omkring 200 steg från denna Runsten i Norr är en Stenläggning i form af en Båt, ... öfverväxt med Skog.»

I sin »Berättelse om en resa i Nerike 1844» lämnar C. F. Bergstedt följande beskrivning av Urvallastenens plats: »Den väg, som genom Ringkarleby, Glanshammar, Lillkyrka och Göthlunda förer emellan Örebro och Arboga, närmare Hjelmaren, kallas Ramstigen, och berättas vara trampad af en jette vid namnet Ram. Straxt der vägen till Urvalla tager utaf från Ramstigen, står en annan runsten ... med läslig inskrift på båda sidor.»

Dybeck anmärker i sin reseberättelse för år 1862, att runstenen vid Urvalla »nyligen blifvit åter rest». På sin blyertsteckning år 1862 har Dybeck antecknat, att stenen »står å jämna sandmon, der byvägen nordligt ut till Urvalla tager af från sockenvägen mellan Arboga och Glanshammar. Leontine och jag granskade ristningarna tvänne gångor, sist 1862 i augusti månad.» I *Runa* (fol.) beskriver han stenens plats på följande sätt: »Denne å två sidor ristade runsten står i skogen söderut från Urvalla by, der vägen mellan byn och Götlunda kyrka löper öfver så kallade Ramstigen, skogsvägen mellan Arboga och Glanshammar.» Dybeck är av den meningen, att runstenen icke står på ursprunglig plats. Han fortsätter nämligen: »De äldste i trakten säga sig hafva hört att han förr varit längre norr ut. Der är å ett högre ställe på östra sidan om byvägen ett stenskepp — 27 fot långt och 8 fot bredt öfver midten —, till sammansättningen fullkomligt

liknande runoskeppet vid Lunger ... och med gammalt märke inuti efter stenbrott. Jag tror att runstenen stått i detta skepp.»

Det kan knappast råda något tvivel om att denna Dybecks uppfattning är oriktig. Traditioner av det slag som Dybeck här stöder sig på känner man från många håll; finns en stensättning eller en gravhög i närheten av en runsten förmodas ofta att stenen ursprungligen skall ha stått i stensättningen eller på högen. Vid Urvallå finns en stensättning strax norr om runstenen och därtill kommer, att den andra runstenen i Götlunda socken står rest inom en stensättning. Detta förhållande har sannolikt bidragit till att göra tanken, att Urvallastenen hade flyttats, tilltalande för Dybeck och troligen också stärkt hans sagesmän i denna tro. Det viktigaste stödet för uppfattningen, att Urvallastenen står kvar på sin ursprungliga plats, är emellertid, att stenen tydligen redan på 1600-talet befann sig där den nu står.

Urvallastenen har alltså av allt att döma ursprungligen rests invid den gamla vägen, och eftersom den är ristad på två sidor, har den troligen från början stått vänd så att den har kunnat ses av färdemännen från båda hållen. Stenens nuvarande plats bakom ett gallerstaket inne i en trädgård gör visserligen ett högst ursprungligt intryck, men detta förhållande bör icke förleda betraktaren till att tro, att placeringen icke är den ursprungliga.

Vid runinskriftsinventeringen år 1950 hade runstenen sjunkit så djupt att en stor del av ristningen var dold av markytan. Genom Riksantikvarieämbetets försorg lyftes stenen och erhöll en ny grund.

Gråsvart, glimmerrik granit. Höjd 1,72 m, bredd (nedtill) 0,90 m. Ristningen är djupt huggen och väl bevarad, om man bortser från att en skada i den västra sidans vänstra kant har fördärvat topparna av sju runor, samt att ornamentiken upptill på den östra sidan är så svårt vittrad att slingorna numera icke helt kan redas.¹ De största runorna är 11,5 cm, de minsta 6 cm.

Inskriften, som börjar på den sida av stenen som nu vetter åt öster, alltså åt Urvallavägen, lyder:

: ulfr : auk : anuntr : : titu : reisa : stein : : eftir : hū - - - - - ur : sin : boana : kunur :

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Ulfur ok Anundr letu reisa stein æftir H(olma), (fað)ur sinn, boanda Gunnu.

»Ulv och Anund läto resa stenen efter Holme (?), sin fader, Gunnas make.»

Till läsningen: Runföljden 1–27 står på stenens östra sida; inskriftens senare del, runföljden 28–55, står på västra sidan. Inskriften börjar med ett skiljetecken, som i denna inskrift består (och har bestått) av två punkter. 6 **u** har förlorat bistavens översta del i en kantskada. Vid runföljden 3–13 saknas övre ramlinje; ristaren har låtit stenens kant här begränsa runbandet. Samma iakttagelse kan göras vid runföljden 14–27, 31–38 och 47–53. 10 **u** har genom flagring mist huvudstavens övre del. Skiljetecken finns såväl efter 13 **r**, där vänstra slingan slutar, som framför 14 **t**, där högra slingan börjar. 14 **t** är säkert; ristaren har sålunda här gjort sig skyldig till en felristning. 15 **i** är ej stungen. I 16 **t** är vänstra bistaven kort. 19 **e** är tydligt stungen med en djup, rund prick; likaså 25 **e**. 24 **t** har förlorat huvudstaven ovan bistavarnas utgångspunkt. Inskriften fortsätter efter 27 **n**: på stenens baksida, där den börjar med ett skiljetecken före 28 **e**; runan är tydligt stungen med en kraftig, rund punkt. 29 **f** har förlorat bistavarnas övre hälften genom en flagring, som även har tagit bort yttre ramlinjen mellan 29 **f** och 30 **t**. Efter 30 **t** är stenens kant bortslagen. Vad ramlinjen beträffar kan man taga för givet, att någon sådan aldrig har funnits här i vänstra kanten (vid runföljden 31–38). Ristaren har alltså också på stenens baksida låtit kanterna tjänstgöra som yttre begränsningslinjer; på motsvarande ställen i högra kanten (vid runföljderna 47–53) samt på framsidan kan man fastställa, att så är förhållandet. 31 **i** har förlorat övre tredjedelen i den kantskada, som också har skadat de följande nio runorna. 32 **r** har förlorat huvudstaven ovan bistavarnas utgångspunkt. Av skiljetecknet efter 32 **r** återstår nu endast nedre punkten. 33 **h** har förlorat övre hälften. Bistavarnas och huvud-

¹ Brate antecknar i sitt undersökningsprotokoll av år 1901: »Ornamenterna äro något oklara på framsidans topp; streck finnas, som tyda på en ganska rik ornamentering men alla dess detaljer kunna icke fastställas. Stenens ornamentslinjer sluta stundom plötsligt tvärt, äfven där man väntar sig dem fortsatta.»

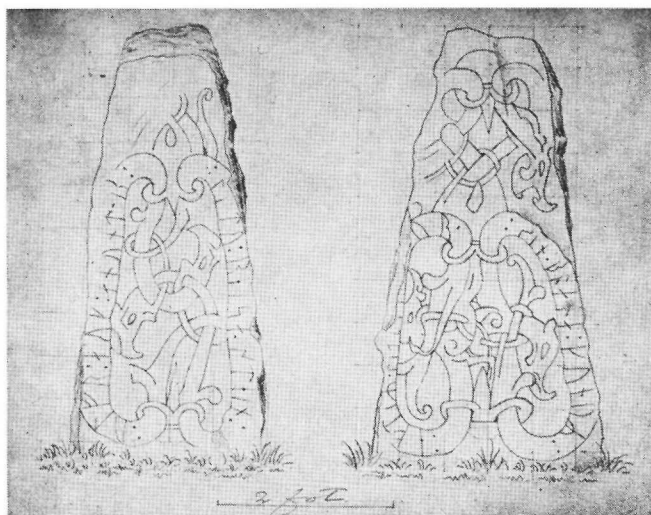

Fig. 81. Nä 32. Götlunda sn, Urvalla. Efter teckning av R. Dybeck 1862.

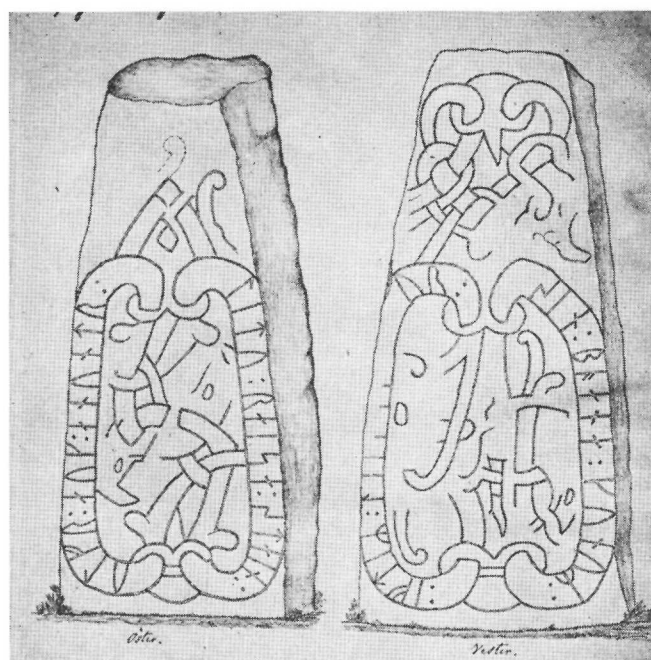

Fig. 82. Nä 32. Götlunda sn, Urvalla. Efter teckning av H. Hofberg i Nerikes Fornlemningar 1868.

stavens nedre del är hela och fullt tydliga. 34 **u** har förlorat toppen. Av runan 35 återstår endast ett 3 cm långt stycke av nederdelen. Avståndet till nästa runa är 2 cm längre än normalavståndet mellan runorna, vilket knappast kan förklaras bättre, än att runan 35 har haft en bistav i toppen till höger om huvudstaven och runan 36 en bistav, som har utgått från toppen åt vänster. Man skulle alltså kunna fastställa, att runorna har varit av typen **lt**, **lm** el. dyl. Av runorna 36 och 37 återstår endast korta stycken av huvudstavarna vid nedre ramlinjen. Därefter följer på ett avstånd av 8 cm vid nedre ramlinjen ett mycket kort stycke av en huvudstav. Det stora avståndet förklaras bäst av att ett skiljetecken har stått mellan runorna 37 och 38. Av runan 39 finns nedtill möjligen ett obetydligt spår och av runan 40 återstår 2 cm vid nedre ramlinjen. Skiljetecknen saknas efter 42 **r**, där vänstra slingan slutar, men finns framför 43 **s**, där högra slingan börjar. Runorna 43 **s**, 44 **i** och 45 **n** har huggits kortare än övriga runor. Någon övre ramlinje finns ej, vilket beror på att ytan här är ojäm och består av ett upphöjt parti. Det är det upphöjda partiets

kant, som här tjänstgör som begränsningslinje för runslingan. 49 **n** har förlorat huvudstaven nedanför bistavens utgångspunkt.

Bureus (i F a 6): **ulfr : auk : anuntr litu : reisa stein eftir -u---- ur. ... t : sin : boana : munur.** — Celsius har tydligen icke själv undersökt inskriften; han återger i *Svenska runstenar* endast de uppgifter och den läsning som han hade erhållit från »M. Hallman»: **ulfr : auk : anuntr : tilu ri-sa : stein : ietir -u--- ---uns : sia : boapa : kunpm.** »Denna sten är ritad på båda sidor således. På wenstra sidan står en Crona thydel. utsatt. Thess uthan å båda sidor en mächta härlig ristning.» — Carl Säve 1861: **ulfr : auk : anuntr : litu : raisa -stain iftir ... ur : sin : boana : kunur .** — Dybeck (1862): **: ulfr : auk : anuntr : : litu : reisa : stein : eftir . ----- --...ur . : sin : boana : kunur .** I *Runa* (fol.) lämnar han följande kommentar till sin läsning: »Jag antog till en början **reisa**, men ordets andra runa har verkligen ett ytterst svagt **n**-kännestreck. Den mannens namn, efter hvilken stenen är rest, och hans släktförhållande till ristarne, äro, i följd deraf att två större runflisor bortfallit, dunkla. Jag tänkte först på namnet *Litli* (här *Lilla* l. *Litila*), men prof. Stephens' *Litulf* är nog det rätta. Han antager ock (*faþ*)ur.» — Hofberg: **ulfr : auk : anuntr : litu : raisa : stain : iftir : l.....ur : sin : boana : kunur.** — Brate (1901): »Inskriften börjar på framsidan, som är vänd åt vägen, med ett kolon som finnes hos Dybeck men icke hos Hofberg. I **litu** finnes i toppen på **l** åt vänster en fåra, som alldeles liknar de huggna ...; förmodligen har felaktigt ristats **titu** för **litu**. 19 e, 25 e. »Det synes tänkbart att» runföljden 28–42 »varit : **eftir : hulma [: faþur.**»

Som redan har framhållits är ornamentiken delvis oredig. J. G. Hallman hyste den uppfattningen att ornamenten upptill på stenens ena sida bestod av en tydlig krona; se ovan. Redan Djurklou avvisade denna mening, vilket framgår av hans uttalande om Nä 32 i »Föreningens för Nerikes folkspråk och fornminnen berättelse 1862 och 1863»: »Denna sten har förnyade gånger blifvit undersökt af S. M. Adjunkten Blomberg, men detta oaktadt hafva de invecklade slingorna på stenens baksida ej kunnat fullt redas. Så mycket synes dock ostridigt att Liljegrens efter Celsius meddelade uppgifter att 'en krona på venstra sidan står tydligen utsatt' beror på en felaktig uppfattning af slingorna. Inskriften på denna sida har genom afflagning blifvit skadad, och torde det felande namnet ej kunna redas, hvilket deremot ej synes vara alldeles omöjligt, hvad de inre ristningarne beträffar.»

Urvallastenen är rest av två män, *Ulfr* och *Anundr*, till minne av deras fader. Sönernas namn påträffas synnerligen ofta i våra runinskrifter; de båda namnen har sålunda varit vanliga hos oss under vikingatiden.

Vad den döde fadern har hetat, kan tyvärr icke fastställas med full säkerhet. Runspåren gör det emellertid, som redan Brate har antagit, mycket troligt, att hans namn har varit *Holmi*. Runföljden 28–45 bör nämligen kunna suppleras : **eftir : hu[lma : faþur : sin.** Visserligen finns det möjlighet att på det skadade partiet i stället för 36 **m** infoga en **t**-runa, vilket skulle ge oss mansnamnet **hulta**, *Hulta* (ack.), men detta namn är endast belagt en enda gång i vårt stora runnamnsmaterial, nämligen på U 566. I motsats till *Hulti* (*Holti*) är mansnamnet *Holmi* och kvinnonamnet *Holma* väl styrkta i runinskrifterna. Dessa förekommer f.ö. också på ett par närbelägna runstenar, nämligen Nä 18 och Nä 26 (kvinnonamnet). Se vidare om *Holmi* ovan s. 62. Under sådana förhållanden är det högst sannolikt, att Nä 32 är rest efter en man med namnet *Holmi*.

Inskriften nämner också vem den döde hade varit gift med; båda föräldrarnas namn förekommer alltså i minnesinskriften. Moderns namn är *Gunna*. Denna kortform till tvåledade kvinnonamn på *Gunn-* eller *-gunna* är hittills säkert belagd i följande runinskrifter: U 43, 193, 437; Sö 27, Berga, Österhaninge sn (nyfunnen) se *Fornvännen* 1964; Sm 124; Nä 32. Namnet förekommer på Nä 32 i genitivformen *Kunur*; den vanliga och historiskt sett riktiga oblika formen är givetvis *Kunu*. Runbeläggen på *-ur* i genitiv av svaga femininer uppgår till ett tiotal; se L. Alfvegren, *r-genitiv och are-komposition* (1958), s. 155.

I kapitlet »Yngre vikingastilar» (i: *Nordisk kultur* 27, 1931, s. 164 f.) behandlar S. Lindqvist utförligt ornamentiken på Urvallastenen. Han tycker sig finna överensstämmelser mellan den närkiska runstenen och

9 – 732525 Närke runinskrifter

Århusstenen 6 (DR 68). Den sistnämnda »bär på ena sidan överst ett par för Mammenstilen karakteristiska motiv: två kopplade snäckor och över dem ett träd med dubbel stam. Ena stammen slutar emellertid i ett djurhuvud i den nya stilen. Nedtill äro skriftbanden avslutade med små snäckor. I svensk utformning möta vi samma mönster på den närkingska stenen ... vid Urvalla. Av Aarhusstenens tre skriftband återfinnas å den senare endast de två yttersta som ram kring ett dekorerat mittfält. De avslutande snäckorna ha ersatts genom omböjning av banden i deras fulla bredd, troligen under inflytande från ... spiralornamentiken. Vidare ha bandändarna utformats till fram- och bakdelar av djur. Det krönande trädmönstret med sitt djurhuvud på ena stammen finns kvar som på Aarhusstenen, men är förrikat genom ytterligare slingringar av stammarna. Skriftbanden sammanhållas i ömse ändar av kringlor eller löpknutar; överst är en liknande men rikare knut insatt mellan trädstammarna.»

Redan av Lindqvists beskrivning av Urvallastenens ornamentik torde framgå, att överensstämmelserna med Århusstenen ej är särskilt påfallande.

Sune Lindqvist förfäktar i *Den helige Eskils biskopsdöme* den uppfattningen, att en västgötsk runsten (Vg 181) »och en liten grupp runstenar i Glanshammars härad» ... »med fördel kunna uppfattas som repliker av ... gavelmönstret [på Eskilstunakistan], omtolkat efter den svenska ornamentikens lagar». Han framhåller om Nä 32 vidare: »De två sins emellan likartade ristningarna å ett block nära vägskälet vid Ramstigen ... äga också anspråk på intresse i detta sammanhang. Under ungefärligen samma slingmotiv, som redan tillsatts å [Nastastenen], och här tydligt visar sig vara så att säga kopierat efter Eskilstunamonumentet ..., är anbrakt ett annat, som saknar naturligt sammanhang med det förra och tydligen komponerats för en lig-gande sten (en gravkistas lockhäll), men applicerad på en vertikal yta ger det ena ramdjuret en synnerligen onaturlig ställning» (a. a. s. 87 f.).

Vad man kan konstatera är, att Urvallastenens ristare har en personlig stil och att han är en av Närke få konstnärligt framstående ristare.

Nä 32 liknar Nä 26 i huggningsteknik, ornamentik, i bruket av ordskillnadstecken, i runformer och stavningar. Det är därför mycket möjligt, att dessa stenar har utförts av samme skicklige ristare.

33. Rinkaby kyrka. Nu i Statens historiska museum.

Pl. 18.

Litteratur: H. Hofberg, Föreningens för Nerikes folkspråk och fornminnen verksamhet under år 1867, s. 1 f. (ATA), Reseberättelse 1868 (ATA), Nerikes gamla minnen (1868), s. 152 f., Nerikes Fornlemningar 1, 1868, s. 120 (ATA); Örebro läns fornminnesföreningens verksamhet 1856–1888 (1888), s. 20 f.; J. Roosval, Dopfuntar i Statens historiska museum (1917), s. 21 f., Die Steinmeister Gotlands (1918), s. 219 f.; J. L. Saxon, Närke kyrkor i ord och bild (1928), s. 480 f.; S. B. F. Jansson, Runinskrifterna i Närke (i: Från bergslag och bondebygd 1952), s. 27 f.; Sveriges kyrkor, Närke bd 1, h. 3 (1961), s. 592 f.

Äldre avbildningar: Hofberg, teckning i Nerikes Fornlemningar 1, återgiven i Nerikes gamla minnen (1868); G. Lindberg, teckning (ATA), återgiven i Roosval, Dopfuntar (1917) och i Die Steinmeister Gotlands, s. 221; N. Lagergren, foto 1959 i Sveriges kyrkor, Närke bd 1, s. 592 och 593.

På Rinkaby kyrkogård upptäcktes år 1867 en romansk dopfunt, som på en upphöjd list runt övre kanten visade sig ha en inskrift med runor och runliknande tecken.¹ Dopfunten påträffades av Herman Hofberg. I sin redogörelse till Vitterhetsakademien för »Föreningens för Nerikes folkspråk och fornminnen verksamhet under år 1867» uppger han bl. a., att två runfynd hade gjorts under sommaren. Det ena

¹ »Den äldsta stenkyrkoanläggningen i Rinkaby torde — i analogi med grannkyrkorna Glanshammar och Lillkyrka — kunna föras tillbaka till 1100-talets senare hälft, en datering, som vinner visst stöd i förekomsten av en romansk dopfunt från denna tid» (*Sveriges kyrkor, Närke* bd 1, h. 3, 1961, s. 560). Jfr a. a. bd 1: 6, 1972, s. 878: »Rinkaby kyrka ... började byggas på 1100-talet och utvidgades mot söder och öster omkring 1300.»